

Неня Олена Володимирівна,
кандидат юридичних наук,
начальник відділу ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-9721-5718

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У статті досліджено сутність та поняття спеціальних знань, приділено окрему увагу особливостям та процесуальним основам їх застосування. Запропоновано авторське визначення поняття “спеціальні знання”. Зазначено, що постійний розвиток науково-технічних засобів і методів об’єктивно не дає змоги закріпити їх перелік у законодавстві. З огляду на це, пропонуємо закріпити на законодавчому рівні окремі аспекти процесуальної регламентації використання спеціальних знань, зокрема понятійного апарату, та окреслити вимоги, яким би відповідали спеціальні знання, що використовуються у кримінальному провадженні.

Ключові слова: спеціальні знання, кримінальне провадження, науково-технічні засоби та методи, процесуальне регулювання, правомірність, допустимість.

Успішна протидія злочинності в сучасних умовах багато в чому зумовлена використанням не тільки традиційних засобів і методів криміналістики, а й також природничих наукових та інших знань з постійним їх вдосконаленням та поповненням новими.

Динамічний процес використання спеціальних знань, застосування науково-технічних засобів і методів у процесуальній діяльності слідчого, судового експерта та інших суб’єктів кримінального провадження обумовлено, з одного боку, новими можливостями науки и техніки, а з іншого – збільшенням кількості злочинців, що також користуються досягненнями науково-технічного прогресу.

Використання спеціальних знань, застосування науково-технічних засобів і методів відіграє вирішальну роль у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень, розширюючи можливості слідчого і експертного пізнання, підвищуючи роль спеціалістів під час проведення слідчих (розшукових) дій, об’єктивність процесу збирання доказів, а також збільшує їх коло (наприклад, мікрооб’єкти, відображення взаємодії предметів, інформаційні технології).

Проблематиці використання спеціальних знань під час кримінального провадження, а також процесуальним основам їх застосування приділяли увагу багато вітчизняних і зарубіжних процесуалістів та криміналістів, зокрема: Авер’янова Т.В., Белкін Р.С., Биховський І.Б., Бордюгов Л.Г., Вандер М.Б., Варфоломеєва Т.В., Вінберг А.І., Гончаренко В.Г., Грамович Г.Т., Грановський Г.Л., Давидова О.О., Іщенко А.В., Карпов Н.С., Кириченко О.А., Кірк П., Клименко Н.І., Колонюк В.П., Колмаков В.П., Коновалова В.О., Корухов Ю. Г., Леві О.А., Лисиченко В.К., Майліс Н.П., Мітричев В.С., Нор В.Т., Орлов Ю.Ю., Росинсь-

ка О.Р., Салтєвський М.В., Сєгай М.Я., Сєлїванов М.О., Удалова Л.Д., Щєрбаковський М.Г., Шибїко В.П., Шумило М.Є.

Проте до цього часу жодна з позицій дослідників не є загально визнаною, й у законодавстві не регламентована дефініція “спеціальні знання”, що свідчить про необхідність подальшого розроблення та аналізу зазначеної проблематики.

Отже, однозначного розуміння, трактування та визначення поняття “спеціальні знання” не існує. Так, у наукових працях існують такі поняття, як: “спеціальні знання”, “спеціальні пізнання”, “наукові знання” тощо.

При цьому хотілося б відмітити, що, як правило, технологія використання спеціальних знань передбачає застосування науково-технічних засобів, а також приладів, обладнання, спеціального програмного забезпечення у структурі відповідного методу. При цьому їх інтегроване застосування є практично завжди загальноживим. Й отже, розглядаючи в подальшому різноманітні аспекти спеціальних знань, будемо вважати їх одним цілим з відповідними науковими методами та технічними засобами, що можуть використовуватися для вирішення питань, які виникають під час кримінального провадження.

З точки зору лінгвістики, пізнання розуміється, по-перше, як процес розуміння закономірностей і явищ дійсності та, по-друге, як результат цього процесу. Знання – це результат, підсумок процесу пізнання, таким чином виникає певна сума знань про закономірності і явища навколишнього світу [1; 2].

Вважаємо більш всеосяжним, правильним та точним, зокрема й у кримінальному процесуальному законодавстві, поняття “спеціальні знання”, так як знання включають результати пізнання.

Так само вважають В.С. Кузьмічов, І.В. Пиріг та В.М. Махов [3, с. 7; 4, с. 39].

Одним із перших, але в загальному вигляді дав визначення спеціальних знань Ейсман О.О., як не суспільні (не загальнодоступні), які не мають масового поширення, якими володіє обмежене коло фахівців [5].

У свою чергу, Белкін Р.С. запропонував розгорнуте визначення спеціальних пізнань як таких, що є сукупністю сучасних знань у певній галузі науки, техніки, мистецтва і ремесла [6].

В.Я. Марчак визначає спеціальні знання, як необхідні для певної професії знання, набуті та засвоєні в процесі підготовки до трудової діяльності [7, с. 78].

При цьому Бишевець О.В. зазначає, і ми з цим згодні, що криміналістичні знання є особливою галуззю спеціальних знань [8].

Мету використання спеціальних знань одним із перших сформулював Г.І. Грамович, зазначивши, що це – збирання доказової й орієнтуючої інформації, необхідної для розкриття, розслідування та попередження злочинів, а також розроблення тактичних та технічних засобів і методів її збору [9, с. 12].

Отже, можна сформулювати таке визначення поняття “спеціальні знання” у кримінальному провадженні – це сукупність (система) знань у різних галузях людської діяльності, отримані в результаті професійної підготовки (як правило, в межах вищої професійної освіти), наукової діяльності або досвіду практичної роботи, що використовуються для виявлення, фіксації, вилучення, вивчення та обробки фактичних даних, які можуть бути використані як докази у кримінальному провадженні, в порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України.

При цьому одним із актуальних, закономірних і ключових питань теорії та практики розкриття і розслідування кримінальних правопорушень є процесуальне регулювання та доказове значення використання спеціальних знань.

Як зазначав Белкін Р.С., під правовими підставами використання технічних засобів і тактичних прийомів у кримінальному судочинстві слід розуміти систему закріплених законом і підзаконними актами принципів, що визначають умови допустимості, зміст, цілі і порядок застосування цих засобів і прийомів слідчим, оперативним працівником і судом [10].

На необхідність детальної процесуальної регламентації підстав і порядку використання досягнень науки і техніки неодноразово зверталася увага в науково-практичних дослідженнях багатьох процесуалістів, проте ці ідеї не повною мірою були відображені у кримінальному процесуальному законодавстві.

Застосування спеціальних знань (зокрема науково-технічних методів і засобів) у боротьбі зі злочинністю визнається правомірним, якщо воно прямо передбачено законом (або іншими нормативними актами), чи рекомендовано законом, або не суперечить закону за своєю сутністю.

У кримінальному процесуальному законодавстві України відсутня норма, яка б була присвячена застосуванню спеціальних знань. Лише окремі статті Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) мають факультативні рекомендації – чинне законодавство швидше припускає використання спеціальних знань ніж точно вказує на це. Так, ст. 2 КПК [11], яка регламентує завдання кримінального судочинства, прямо не свідчить про застосування спеціальних знань, проте регламентує забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування, що неможливо без їх використання. Тобто саме ця вимога закону відображає правовий аспект застосування спеціальних знань. У частині другій ст. 9 КПК визначається, що прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального провадження. Для виконання таких завдань необхідно використовувати всі передбачені законом засоби, у тому числі технічні. Конкретніше використання спеціальних знань визначено для спеціаліста у кримінальному провадженні (ст. ст. 71, 99 (ч. 4.), 168 (ч. 2), 214 (ч. 3), 228 (ч. 8), 236, 237 (ч. 3, 7), 240 (ч. 2), 245 (ч. 1), 262 (ч. 1), 266, 298¹, 298⁴, 300, 357, 358, 359, 360, 361 КПК) і експерта під час досліджень (ст. ст. 69, 93,95 (ч. 6,7), 101, 102 (ч. 1), 242 (ч. 1), 266, 356 (ч. 3), 357, 358, 361 КПК).

Спеціальні знання, зокрема науково-технічні засоби та методи можуть використовуватися для фіксації різних процесуальних дій під час кримінального провадження (частини 4, 6 ст. 103, 107 КПК): огляд місця події (ст. 237 КПК); повне фіксування судового провадження технічними засобами (ст. 7, 27 КПК); фіксування процесуальної дії під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів, про що зазначається у протоколі (ст. ст. 42, 56, 104 КПК); обшук або огляд житла чи іншого володіння особи (ст. 223 КПК); пред'явлення особи для впізнання (ст. 228 КПК); проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК); фіксування наявності чи відсутності на тілі особи, яка підлягає освідуванню, слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет (частина четверта ст. 241 КПК);

проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (ст. 336 КПК); огляд на місці (ст. 361 КПК) тощо.

Підозрюваний, обвинувачений також мають право застосовувати з додержанням вимог КПК України технічні засоби під час проведення процесуальних дій, у яких вони беруть участь (частина одинадцята ст. 3 КПК) [12–14].

Застосування спеціальних знань, зокрема науково-технічних засобів, безпосередньо слідчим, прокурором, судом відрізняється від інших форм їх застосування своєю кримінальною процесуальною формою та криміналістичною спрямованістю на виявлення, збирання, фіксацію, дослідження та використання фактичних даних про обставини кримінального правопорушення під час кримінального провадження (частина сьома ст. 237 КПК). При цьому факти та результати їх застосування докладно описуються у відповідних протоколах процесуальних дій (ст. 104 КПК), фіксуються на матеріальних носіях інформації у вигляді фотознімків, зліпків, відбитків слідів, схем тощо (статті 98, 99 КПК України), які спільно з протоколом можуть бути використані як джерела доказу. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, слідчий, прокурор мають право запросити спеціалістів.

Закріплена на матеріальному носії інформація не завжди очевидна, а її ознаки часто не можна виявити із застосуванням комплексу технічних засобів слідчого. Дослідження інформації, отриманої при застосуванні технічних засобів, у разі необхідності здійснюється за участю спеціаліста (ст. 266 КПК України), а експертом, як правило, – у стаціонарних умовах із застосуванням науково-технічних засобів та методів.

У Законі України “Про судову експертизу” правова основа застосування криміналістичної техніки обмежується фразою: “Цей Закон визначає правові, організаційні і фінансові основи судово-експертної діяльності з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об’єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки” [15].

Отже, закон не визначає повного переліку методів і засобів криміналістичної техніки, які можуть бути використані при розслідуванні кримінальних правопорушень. Законодавством закріплені лише деякі із засобів криміналістичної техніки, здебільшого ті, що належать до технічних прийомів, методів, засобів фіксації доказів.

Таке рішення проблеми з боку законодавця не випадкове. З огляду на невичинний розвиток науки і техніки, науково-технічні методи і засоби постійно удосконалюються, активно розробляються нові. За джерелами походження, за своїми функціональними можливостями вони настільки ж різноманітні, як і досліджувані за їх допомогою об’єкти (сліди) кримінального правопорушення, й отже, у законі не можна передбачити використання та застосування всього їх різноманіття. Таким чином, мова йде про ситуаційну зумовленість застосування спеціальних знань (науково-технічних методів і засобів тощо) [16; 17].

З огляду на це, вбачаємо за доцільне закріпити у кримінальному процесуальному законодавстві поняття “спеціальні знання” та “науково-технічні засоби”, а також визначити, хто із суб’єктів кримінального провадження має право застосовувати спеціальні знання (зокрема, науково-технічні методи та засоби).

Проте головним питанням залишається правомірність використання спеціальних знань, яка формується головним чином з вимог та критеріїв до їх використання.

Так, Гончаренко В.Г. зазначає, що у слідчій роботі можуть використовуватись лише науково обґрунтовані засоби і методи, які пройшли необхідну практичну перевірку. Такі науково-технічні засоби можна використовувати лише за умови дотримання принципу законності. Їх використання має відповідати загально визначеним у суспільстві правилам моралі і етики, бути доцільними взагалі, а також доцільними в конкретних умовах проведення певної слідчої дії [18; 19].

У свою чергу В.О. Сорокотягин до принципів використання спеціальних знань на досудовому слідстві відносить: застосування спеціальних знань лише уповноваженими на те особами; використання спеціальних знань у суворій відповідності із законом; дотримання етичних норм, прав і законних інтересів обвинуваченого та інших учасників кримінального провадження; забезпечення безпечних умов використання спеціальних знань для всіх учасників кримінального провадження тощо [20].

На нашу думку, правомірність – це комплексне поняття, яке включає дві групи вимог, яким мають відповідати спеціальні знання, що використовуються у кримінальному провадженні. Перша група критеріїв може використовуватися як для науково-технічних методів і засобів, що застосовуються у криміналістиці, так і для тих, що застосовуються в інших сферах діяльності людини.

До першої групи вимог, на нашу думку, можна віднести:

– обґрунтованість – комплексний критерій, який включає: методологічну обґрунтованість, що визначається реалізацією наукових принципів; теоретико-змістовну валідність – складання обґрунтованої теоретичної схеми дослідження, вибір вимірюваних параметрів, які є адекватними до поставлених для вирішення завдань, а також коректну інтерпретацію отриманих результатів та формулювання обґрунтованих висновків; методичну обґрунтованість, яка характеризується використанням апробованих методів, адекватних поставленим завданням, необхідних та достатніх у кількісно-якісному відношенні.

Наступні вимоги значною мірою є похідними запропонованого критерію:

– достовірність отриманих результатів, під якою розуміється їх точність та надійність, можливість відтворення та перевірки цих результатів, їх подальше доказове значення;

– безпечність – використання спеціальних знань, зокрема науково-технічних засобів і методів, не повинно загрожувати життю та здоров'ю людей, при цьому дотримання техніки безпеки має бути обов'язковим;

– ефективність – поняття комплексне, що визначає не тільки результативність використання спеціальних знань, їх розв'язувальні властивості, а й економічність застосування науково-технічних засобів і методів. Метод є ефективним, якщо він дає змогу в оптимальні строки з найбільшою продуктивністю та найменшими витратами досягти поставленої мети;

– економічність – досягнення поставленої цілі під час застосування методу з найменшими витратами сил та засобів;

– доступність – передбачає володіння відповідними суб'єктами необхідними професійними знаннями, досвідом використання необхідних науково-технічних засобів і методів, безпосередня доступність до необхідної бази засобів, приладів, обладнання, витратних матеріалів та ін.

Друга група вимог до спеціальних знань складається з особливих вимог, пов'язаних з процесуальним статусом як об'єкта дослідження (зокрема, слідової інформації), так і самого науково-технічного засобу або методу, що використовуються, а також висновку за результатами проведеного дослідження, а саме:

– допустимість – це, в першу чергу, вимоги, що охоплюють забезпечення законності застосування спеціальних знань, яка регламентується процесуальними формами, необхідністю збереження об'єкта в тому вигляді та стані, в якому він перебував у момент його виявлення, застосування неруйнівних науково-технічних засобів і методів; наочність результатів, що отримуються, завдяки використаному засобу та методу для учасників процесу, можливість перевірки отриманих результатів у заданих умовах, а також часові параметри отримання результатів, які, як правило, регламентуються відомчими актами;

– етичність – можливість застосування тільки таких спеціальних знань, які відповідають моральним критеріям суспільства, тобто не завдають шкоди правам осіб та не принижують їх гідності [21, с. 17–18].

При цьому, як зазначає Пунда О., з чим ми згодні, поняття допустимості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні та поняття допустимості доказів є взаємопов'язаними, але не тотожними, тому що до складу категорії допустимості застосування науково-технічних засобів і методів входять не тільки вимоги правового, а й, безумовно, вимоги наукового, технічного, організаційного й економічного характеру [19].

Отже, використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві забезпечує об'єктивність, повноту, неупередженість розслідування і судового розгляду, з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений (ст. 2 КПК) [11].

Розглянуті аспекти використання спеціальних знань у кримінальному провадженні дають змогу стверджувати, що є неконструктивним наведення у законі переліку спеціальних знань (науково-технічних засобів та методів) через їх чисельність, що постійно збільшується, та невпинне розширення їх функціональних можливостей і напрямів їх застосування з огляду на бурхливий розвиток науково-технічного прогресу.

При цьому особливості використання спеціальних знань у кримінальному провадженні викликають необхідність формулювання в системі правового регулювання загальних понять “спеціальні знання” та “науково-технічні засоби і методи” та їх ознак як категорій кримінального процесуального права, зазначення суб'єктів кримінального провадження, що мають право застосовувати такі знання і, безумовно, окреслення вимог, яким би відповідали спеціальні знання, що використовуються у кримінальному провадженні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філософський словник / за ред. В.І. Шинкарука. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 1986. 800 с.; Советский энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия, 1981. 1600 с.
2. *Светличный А.А.* К вопросу о дискуссионности понятия “специальные знания”. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-diskussionnosti-ponyatiya-spetsialnye-znaniya/viewer> (дата звернення: 03.06.2021).

© Nenia Olena, 2021

3. *Кузьмичов В.С., Пиріз І.В.* Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті: монографія. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2008. 168 с.

4. *Махов В.Н.* Использование знаний сведущих лиц при расследовании преступлений: монография. Москва: Изд-во РУДН, 2000. 296 с.

5. *Эйсман А.А.* Заключение эксперта. Структура и научное обоснование Москва: Юрид. лит. 1967. С. 91.

6. *Белкин Р.С.* Криминалистическая энциклопедия. Справочное пособие. Москва: БЕК, 1997. С. 217.

7. *Марчак В.Я.* Використання спеціальних психологічних знань у досудовому слідстві: монографія. Чернівці, 2005. 152 с.

8. *Бишевец О.В.* Використання спеціальних знань у доказуванні в кримінальних провадженнях. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Bushevec.pdf (дата звернення: 03.06.2021).

9. *Грамович Г.И.* Тактика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений: учебное пособие. Минск: МВШ МВД СССР, 1987. 66 с.

10. *Белкин Р.С.* Курс советской криминалистики. В 3 т. Т.1. Москва, 1977. С. 218.

11. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 09.06.2021).

12. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / відп. ред. Ківалов С.В., Міщенко С.М., Захарченко В.Ю. Харків: Одиссей, 2013. 1104 с.

13. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. проф. Гончаренка В.Г., Нора В.Т., Шуміла М.Є. Київ: Юстініан, 2012. 1328 с.

14. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2-х т. / за заг. ред. Тація В.Я., Пшонки В.П., Портнова А.В. Харків: Право, 2012. 844 с.

15. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 09.06.2021).

16. *Стринжа В.К.* Процесуальні питання використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві (до розробки нового КПК України). Вісник Академії правових наук України. 1994. № 2. С. 148–154.

17. *Біленчук П.Д., Гель А.П., Салтєвський М.В., Семаков Г.С.* Криміналістика (криміналістична техніка): курс лекцій. Київ: МАУП, 2001. 216 с.

18. *Гончаренко В.Г.* Научно-технические средства в следственной практике. Киев, 1984. С. 13.

19. *Пунда О.* Допустимість використання науково-технічних засобів у кримінальному процесі. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2002. № 1. С. 129–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2002_1_24 (дата звернення: 09.06.2021).

20. *Сорокотягин И.Н.* Специальные познания в расследовании преступлений. Ростов-на-Дону: Изд-во ун-та, 1984. 120 с.

21. *Неня О.В.* Сучасні можливості оптичних методів криміналістичних досліджень мікрооб'єктів: монографія; за заг. ред. д.ю.н., проф. Н.І. Клименко. ДНДІ МВС України, Вінниця: ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. 224 с.

REFERENCES

1. *Filosofs'kyy slovnyk. Philosophical Dictionary / ed. V.I. Shinkaruk. 2nd ed., reworked. and extended. Kyiv, 1986. 800 p.; Sovetskyy entsyklopedycheskyy slovar'. Soviet encyclopedic dictionary. Moscow: Soviet Encyclopedia, 1981. 1600 p. [in Ukrainian].*

2. *Svetlichnyy, A.A.* K voprosu o diskussionnosti ponyatiya “spetsial'nyye znaniya”. On the question of the controversial nature of the concept of “special knowledge”. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-o-diskussionnosti-ponyatiya-spetsialnye-znaniya/viewer> (Date of Application: 03.06.2021) [in Russian].

3. *Kuz'michov, V.S., Pyrih, I.V.* (2008) Vykorystannya spetsial'nykh znan' pry rozsliduvanni rozkradan' vantazhiv na zaliznychnomu transporti. “The Use of Special Knowledge in the Investiga-

tion of Theft of Goods by Rail”: monograph. Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs affairs; Lira LTD. 168 p. [in Ukrainian].

4. *Makhov, V.N.* (2000) Ispol'zovaniye znaniy svedushchikh lits pri rassledovanii prestupleniy. “Use of Knowledge of Knowledgeable Persons in the Investigation of Crimes”: monograph. Moscow: RUDN University Publishing House 2. 96 p. [in Russian].

5. *Eysman, A.A.* (1967) Zaklyucheniye eksperta. Struktura i nauchnoye obosnovaniye. “Expert Opinion. Structure and Scientific Rationale”. Moscow: Jurid. lit. P. 91 [in Russian].

6. *Belkin, R.S.* (1997) Kriminalisticheskaya entsiklopediya. Forensic encyclopedia. Reference Manual. Moscow: BEK. P. 217 [in Russian].

7. *Marchak, V.Ya.* (2005) Vykorystannya spetsial'nykh psykholohichnykh znan' u dosudovomu slidstvi. “The Use of Special Psychological Knowledge in the Pre-trial Investigation”: a monograph. Chernivtsi. 152 p. [in Ukrainian].

8. *Byshevets', O.V.* Vykorystannya spetsial'nykh znan' u dokazuvanni v kryminal'nykh provadzhennyakh. “Use of Special Knowledge in Evidence in Criminal Proceedings”. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/2_2015_Bushevec.pdf (Date of Application: 03.06.2021) [in Ukrainian].

9. *Gramovich, G.I.* (1987) Taktika ispol'zovaniya spetsial'nykh znaniy v raskrytii i rassledovanii prestupleniy. “Tactics of Using Special Knowledge in the Disclosure and Investigation of Crimes”: tutorial. Minsk: MVS of the Ministry of Internal Affairs of the USSR. 66 p. [in Russian].

10. *Belkin, R.S.* (1977) Kurs sovetskoy kriminalistiki. “The Course of Soviet Criminology”: in 3 vol. Vol. 1. Moscow. P. 218. [in Russian].

11. Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine of 13.04.2012 No 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (Date of Application: 09.06.2021) [in Ukrainian].

12. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny. Naukovo-praktychnyy komentar. Criminal Procedure Code of Ukraine. Scientific and practical commentary / resp. ed. Kivalov, S.V., Mishchenko, S.M., Zakharchenko, V.Yu. Kharkiv: Odyssey, 2013. 1104 p. [in Ukrainian].

13. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny. Naukovo-praktychnyy komentar. Criminal Procedure Code of Ukraine. Scientific and practical commentary / for general ed. prof. Goncharenko V.G., Nor V.T., Shumilo, M.E. Kyiv: Justinian, 2012. 1328 p. [in Ukrainian].

14. Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny. Naukovo-praktychnyy komentar. Criminal Procedure Code of Ukraine. Scientific and practical commentary: in 2 vol. / eds Tatsii, V.Ya., Pshonka, V.P., Portnova, A.V. Kharkiv: Pravo, 2012. 844 p. [in Ukrainian].

15. On Forensic Examination: Law of Ukraine of February 25, 1994 No 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (Date of Application: 09.06.2021) [in Ukrainian].

16. *Strynzha, V.K.* (1994) Protsesual'ni pytannya vykorystannya spetsial'nykh znan' u kryminal'nomu sudochynstvi (do rozrobky novoho KPK Ukrayiny). “Procedural Issues of Using Special Knowledge in Criminal Proceedings (before the development of the new CPC of Ukraine)”. Bulletin of the Academy of Legal Sciences of Ukraine. No 2. P. 148–154 [in Ukrainian].

17. *Bilenchuk, P.D., Hel', A.P., Saltevs'kyy, M.V., Semakov, H.S.* (2001) Kryminalistyka (kryminalistychna tekhnika): kurs lektsiy. “Forensics” (forensic technique): a course of lectures. Kyiv: MAUP. 216 p. [in Ukrainian].

18. *Goncharenko, V.G.* (1984) Nauchno-tekhnicheskiye sredstva v sledstvennoy praktike. “Scientific and Technical Means in Investigative Practice”. Kiev. P. 13 [in Russian].

19. *Punda, O.* (2002) Dopustymist' vykorystannya naukovo-tekhnichnykh zasobiv u kryminal'nomu protsesi. “Admissibility of the Use of Scientific and Technical Means in Criminal Proceedings”. Bulletin of the Khmelnytsky Institute of Regional Management and Law 1, 129–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2002_1_24 (Date of Application: 09.06.2021) [in Ukrainian].

20. *Sorokotyagin, I.N.* (1984) Spetsial'nyye poznaniya v rassledovanii prestupleniy. “Special Knowledge in the Investigation of Crimes”. Rostov-on-Don: University Press. 120 p. [in Russian].

21. *Nenya, O.V.* (2016) Suchasni mozhyvosti optychnykh metodiv kryminalistychnykh doslidzhen' mikroob'yektiv. “Modern Possibilities of Optical Methods of Forensic Research of Microobjects”: monograph; for general ed. Ph.D., prof. N.O. Klimenko. State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Vinnytsia: LLC “Nilan-LTD”. 224 p. [in Ukrainian].

Nenia Olena,
Cand. Sci. (Law),
Head of the Department of the State Research Institute MIA Ukraine,
Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-9721-5718

USE OF SPECIAL KNOWLEDGE IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Research article notes that the use of special knowledge, the use of scientific and technical means and methods plays a crucial role in the detection and investigation of criminal offenses. In view of this, many domestic and foreign criminologists have paid considerable attention to the aspects of the use of special knowledge in criminal proceedings, in particular the procedural basis of their application.

An analysis of the understanding of individual scientists of the concept of “special knowledge” and its differences from the concept of “special knowledge” is carried out. The author’s definition of the term “special knowledge” is offered.

Emphasis is placed on the fact that one of the current, natural and key issues of the theory and practice of detection and investigation of criminal offenses is the procedural regulation of the use of special knowledge. At the same time, there is no norm in the criminal procedure legislation of Ukraine that would be devoted to the application of special knowledge. The law does not specify a complete list of methods and tools of forensic techniques that can be used in the investigation of criminal offenses. Analysis of the understanding of individual scholars of the use of special knowledge in the system of legal regulation makes it possible to state that due to the number of scientific and technical means and methods, which is constantly increasing, it is really inappropriate to list them in law. At the same time, it is necessary to formulate in criminal law the general concepts of “special knowledge” and “scientific and technical means and methods” and their features, as well as to outline the requirements that would meet the special knowledge used in criminal proceedings. There are two groups of requirements that must be met by special knowledge used in criminal proceedings, which constitute such a complex concept as the legality of their use.

Keywords: special knowledge, criminal proceedings, scientific and technical means and methods, procedural regulation, legality, admissibility.

Отримано 10.06.2021